Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

14. studenoga 2024. *

„Povreda obveze države članice – Okoliš – Direktiva 92/43/EEZ – Očuvanje prirodnih staništa i divlje faune i flore – Članak 6. stavak 2. – Odgovarajući koraci za izbjegavanje pogoršanja prirodnih staništa u posebnim područjima očuvanja – Stanišni tipovi 6510 (nizinske livade košanice) i 6520 (planinske livade košanice) zaštićeni mrežom Natura 2000 – Gubici površine – Nepostojanje posebnog praćenja prirodnih staništa – Opći i strukturni propust – Članak 4. stavak 1. – Prijedlog svake države članice popisa područja u kojem se navode prirodni stanišni tipovi i vrste koji se nalaze na tim područjima – Redovito ažuriranje informacija koje se odnose na ta područja”

U predmetu C-47/23,

povodom tužbe zbog povrede obveze na temelju članka 258. UFEU-a, podnesene 31. siječnja 2023.,

Europska komisija, koju zastupaju C. Hermes i M. Noll-Ehlers, u svojstvu agenata,

tužitelj,

protiv

Savezne Republike Njemačke, koju zastupaju J. Möller i A. Hoesch, u svojstvu agenata,

tuženika,

SUD (treće vijeće),

u sastavu: K. Jürimäe, predsjednica drugog vijeća, u svojstvu predsjednice trećeg vijeća, K. Lenaerts, predsjednik Suda, u svojstvu suca trećeg vijeća, N. Jääskinen, M. Gavalec (izvjestitelj) i N. Piçarra, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Emiliou,

tajnik: N. Mundhenke, administratorica,

uzimajući u obzir pisani dio postupka i nakon rasprave održane 6. ožujka 2024.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 5. rujna 2024.,

* Jezik postupka: njemački

donosi sljedeću

Presudu

1 Svojom tužbom Europska komisija od Suda zahtijeva da utvrdi da:

– time što opće i strukturno nije poduzela odgovarajuće korake kako bi se izbjeglo pogoršanje stanišnih tipova 6510 (nizinske livade košanice) i 6520 (planinske livade košanice) zaštićenih mrežom Natura 2000, iz Priloga I. Direktivi Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 2., str. 14.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013. (SL 2013., L 158, str. 193.) (u daljnjem tekstu: Direktiva o staništima), u za to označenim područjima, i

– opće i strukturno nije proslijedila Komisiji ažurirane podatke o stanišnim tipovima 6510 i 6520 u područjima koja su za njih određena;

Savezna Republika Njemačka povrijedila je obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. i članka 4. stavka 1. drugog podstavka Direktive o staništima.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva o staništima

2 Člankom 1. Direktive o staništima određeno je:

„Za potrebe ove Direktive:

[…]

(b) prirodna staništa znače kopnena ili vodena područja određena geografskim, abiotičkim i biotičkim svojstvima, bilo potpuno prirodna bilo poluprirodna;

(c) prirodni stanišni tipovi od interesa Zajednice znače one tipove unutar područja navedenog u članku 2:
   i. kojima prijeti nestanak unutar njihovog prirodnog areala;

      ili
   ii. imaju mali prirodan areal zbog regresije ili im je područje u prirodi ograničeno;

      ili
   iii. sadašnji izraziti primjeri tipičnih karakteristika jedne ili više od devet sljedećih biogeografskih regija: alpske, atlantske, crnomorske, borealne, kontinentalne, makaronezijske, sredozemne, panonske i stepske.

      Ovakvi stanišni tipovi su navedeni ili se mogu navesti u Prilogu I.;

[…]

(e) stanje očuvanosti prirodnog staništa znači zbroj utjecaja koji djeluju na prirodno stanište i njegove tipične vrste koji bi mogli ugroziti njegovu dugoročnu prirodnu rasprostranjenost, strukturu i funkcije kao i dugoročni opstanak njegovih tipičnih vrsta unutar područja navedenog u članku 2.

Stanje očuvanosti prirodnog staništa smatra se ‚povoljnim' kad:

– su njegov prirodni areal i područja koja pokriva u tom arealu stabilni ili u porastu,

i

– postoje specifična struktura i funkcije potrebne za njegovo dugoročno održavanje i vjerojatno će postojati u predvidivoj budućnosti,

i

– stanje očuvanosti njegovih tipičnih vrsta je povoljno kako je određeno u točki (i);

[…]

l) posebno područje očuvanja znači područje od značaja za Zajednicu koje su države članice odredile zakonskim, administrativnim i/ili ugovornim aktom, gdje se potrebne mjere očuvanja primjenjuju radi održavanja ili povrata u povoljno stanje očuvanosti prirodnih staništa i/ili populacija vrsta za koje je to područje određeno;

3 U skladu s člankom 2. stavkom 2. te direktive:

„Mjere poduzete u skladu s ovom Direktivom namijenjene su održavanju ili povratu u povoljno stanje očuvanosti, prirodnih staništa i vrsta divlje faune i flore od interesa Zajednice."

4 Člankom 3. stavcima 1. i 2. navedene direktive određeno je:

„1. Koherentna europska ekološka mreža posebnih područja očuvanja osniva se pod nazivom Natura 2000. Ova mreža, sastavljena od područja u kojima se nalaze prirodni stanišni tipovi navedeni u Prilogu I. i staništa vrsta navedenih u Prilogu II., omogućuje održavanje određenih prirodnih stanišnih tipova i staništa vrsta ili, kad je to potrebno, njihov povrat u povoljno stanje očuvanosti u njihovom prirodnom arealu.

Mreža Natura 2000 obuhvaća područja posebne zaštite koja su države članice klasificirale u skladu s Direktivom [Vijeća] 79/409/EEZ [od 2. travnja 1979. o očuvanju divljih ptica (SL 1979., L 103, str.1.)].

2. Svaka država članica doprinosi stvaranju mreže Natura 2000 u razmjeru u kojem su na njezinom području zastupljeni prirodni stanišni tipovi i staništa vrsta navedenih u stavku 1. U tu svrhu svaka država članica u skladu s člankom 4. određuje područja kao posebna područja očuvanja, uzimajući u obzir ciljeve utvrđene u stavku 1."

5 Člankom 4. iste direktive određuje se:

„1. Na temelju kriterija utvrđenih u Prilogu III. (Faza 1) i relevantnih znanstvenih informacija svaka država članica predlaže popis područja, uz naznaku koji se prirodni stanišni tipovi iz Priloga I. i koje vrste iz Priloga II. prirodno nalaze na tom području. Za široko rasprostranjene životinjske vrste ta područja odgovaraju mjestima unutar prirodne rasprostranjenosti takvih vrsta u kojima postoje fizički ili biološki čimbenici bitni za njihov život i razmnožavanje. Za široko rasprostranjene vodene vrste takva područja se predlažu samo gdje postoji područje koje se može jasno odrediti i koje predstavlja fizičke i biološke čimbenike bitne za njihov život i razmnožavanje. Države članice prema potrebi predlažu prilagodbu popisa u svjetlu rezultata nadzora navedenog u članku 11.

Popis se prosljeđuje Komisiji u roku od tri godine od priopćenja ove Direktive, zajedno s informacijama o svakom području. Te informacije uključuju kartu područja, njegovo ime, smještaj, površinu i podatke koji su rezultat primjene kriterija utvrđenih u Prilogu III. (Faza 1) i to u obliku koji određuje Komisija, u skladu s postupkom utvrđenim u članku 21.

2. Na temelju kriterija utvrđenih u Prilogu III. (Faza 2) i u okviru svake od devet biogeografskih regija navedenih u članku 1. točki (c) podtočki iii. te cijelog područja navedenog u članku 2. stavku 1., Komisija u dogovoru sa svakom državom članicom sastavlja nacrt popisa područja od značaja za Zajednicu na temelju popisa država članica u kojima se navode područja na kojima se nalaze jedan ili više prioritetnih prirodnih stanišnih tipova ili prioritetnih vrsta.

Države članice čija područja na kojima se nalaze jedan ili više prioritetnih prirodnih stanišnih tipova i prioritetnih vrsta predstavljaju više od 5 % njihova nacionalnog teritorija mogu, u dogovoru s Komisijom, zatražiti slobodniju primjenu kriterija navedenih u Prilogu III. (Faza 2) pri odabiru svih područja od značaja za Zajednicu na njihovom području.

Popis područja odabranih kao područja od značaja za Zajednicu, u kojem su istaknuta ona područja na kojima se nalazi jedan ili više prioritetnih prirodnih stanišnih tipova ili prioritetnih vrsta, Komisija usvaja u skladu s postupkom utvrđenim člankom 21.

3. Popis naveden u stavku 2. mora se sastaviti u roku od šest godina od priopćenja ove Direktive.

4. Kad se područje od značaja za Zajednicu usvoji u skladu s postupkom utvrđenim u stavku 2, dotična država članica ga određuje kao posebno područje očuvanja što je prije moguće, a najkasnije u roku od šest godina, ustanovljujući prioritete u svjetlu značaja tih područja za održavanje ili obnavljanje povoljnog stanja očuvanosti prirodnog stanišnog tipa iz Priloga I. ili vrste iz Priloga II. te koherentnosti mreže Natura 2000, u svjetlu prijetnji od pogoršanja ili uništenja kojima su ta područja izložena.

5. Čim se područje uvrsti na popis naveden u trećoj točki stavka 2. podložan je odredbama članka 6. stavaka 2., 3. i 4.”

6 U skladu s člankom 6. Direktive o staništima:

„1. Za posebna područja očuvanja, države članice utvrđuju potrebne mjere za očuvanje koje prema potrebi uključuju odgovarajuće planove upravljanja, posebno prirađene za ta područja ili integrirane u druge razvojne planove te odgovarajuće zakonske, administrativne ili ugovorne

mjere koje odgovaraju ekološkim zahtjevima prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I. i vrstama iz Priloga II. koji su prisutni na tim područjima.

2. Države članice poduzimaju odgovarajuće korake kako bi se u posebnim područjima očuvanja izbjeglo pogoršanje prirodnih staništa i staništa vrsta, kao i uznemiravanje vrsta za koje su ta područja određena, u mjeri u kojoj bi takvo uznemiravanje moglo utjecati na ciljeve ove Direktive.

3. Svaki plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem ili potreban za njegovo upravljanje, ali bi na njega mogao imati značajan utjecaj, bilo pojedinačno bilo u kombinaciji s ostalim planovima ili projektima, predmet je ocjene prihvatljivosti utjecaja koje bi mogao imati na ta područja, s obzirom na ciljeve očuvanja područja. U svjetlu zaključaka procjene utjecaja na područje i sukladno odredbama stavka 4., nadležna tijela državne vlasti odobravaju plan ili projekt tek nakon što se uvjere da on neće negativno utjecati na cjelovitost dotičnog područja te, ako je to potrebno, nakon dobivanja mišljenja šire javnosti.

4. Ako se, unatoč negativnoj procjeni utjecaja na područje i u nedostatku drugih pogodnih mogućnosti, plan ili projekt ipak moraju provesti zbog imperativnih razloga prevladavajućeg javnog interesa, uključujući interese socijalne ili gospodarske prirode, država članica poduzima sve kompenzacijske mjere kako bi osigurala zaštitu koherentnosti mreže Natura 2000. […]

[…]”

7 Člankom 9. te direktive predviđa se:

„Komisija, djelujući u skladu s postupkom utvrđenim u članku 19., periodično ocjenjuje koliko Natura 2000 doprinosi postizanju ciljeva utvrđenih u člancima 2. i 3. U tom kontekstu, može se razmotriti deklasifikacija nekog posebnog područja očuvanja, tamo gdje to opravdavaju prirodne pojave primjećene kao rezultat nadzora predviđenog u članku 11.”

8 Članak 11. navedene direktive glasi kako slijedi:

„Države članice provode nadzor nad stanjem očuvanosti prirodnih staništa i vrsta navedenih u članku 2, s posebnim osvrtom na prioritetne prirodne stanišne tipove i prioritetne vrste.”

9 Člankom 17. iste direktive određuje se:

„1. Svakih šest godina od datuma isteka razdoblja utvrđenog u članku 23., države članice izrađuju izvješće o provedbi poduzetih mjera u okviru ove Direktive. To izvješće posebno obuhvaća informacije u vezi mjera očuvanja navedenih u članku 6. stavku 1., kao i procjenu utjecaja tih mjera na stanje očuvanosti prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I. i vrsta iz Priloga II. te glavne rezultate nadzora iz članka 11. To se izvješće dostavlja Komisiji u obliku koji odredi odbor i dostupno je javnosti.

2. Komisija priprema skupno izvješće utemeljeno na izvješćima iz stavka 1. To izvješće sadržava primjerenu ocjenu postignutog napretka, a posebno doprinosa mreže Natura 2000 postizanju ciljeva utvrđenih u članku 3. Nacrt dijela izvješća koji obuhvaća informacije koje je dala neka država članica upućuje se toj državi članici radi verifikacije. Nakon podnošenja odboru konačne verzije izvješća, Komisija ga objavljuje najkasnije u roku od dvije godine od zaprimanja izvješća navedenih u stavku 1. i prosljeđuje ga državama članicama, Europskom parlamentu, Vijeću te Gospodarskom i socijalnom odboru.

3. Države članice mogu označiti područja određena na temelju ove Direktive putem obavijesti Zajednice koje s tim ciljem oblikuje odbor.”

10 Među prirodnim stanišnim tipovima od interesa Zajednice za čije je očuvanje potrebno odrediti posebna područja očuvanja navedena u Prilogu I. Direktivi o staništima nalaze se, među ostalim, „nizinske livade košanice” (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*) i „planinske livade košanice”, čije su šifre Natura 2000 6510 i Natura 2000 6520.

Provedbena odluka 2011/484/EU

11 Uvodna izjava 4. Provedbene odluke Komisije 2011/484/EU od 11. srpnja 2011. o formatu podataka o područjima za područja Natura 2000 (SL 2011, L 198, str. 39.) glasi:

„Sadržaj standardnog obrasca Natura 2000 treba redovito ažurirati na temelju najboljih raspoloživih informacija za svako područje unutar mreže, kako bi se Komisiji omogućilo da ispuni svoju koordinacijsku ulogu, te u skladu s člankom 9. Direktive 92/43/EEZ treba periodički ocjenjivati koliko Natura 2000 doprinosi postizanju ciljeva utvrđenih u člancima 2. i 3. te direktive.”

Njemačko pravo

12 U skladu s člankom 3. Gesetza über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz) (Zakon o zaštiti prirode i očuvanju krajolika), od 29. srpnja 2009. (BGBl. 2009. I, str. 2542.), u verziji mjerodavnoj za predmetni spor (u daljnjem tekstu: Savezni zakon o zaštiti prirode), naslovljenim „Djelokrug, misije i nadležnosti, ugovorni sporazumi, administrativna suradnja”:

„(1) Tijela nadležna za zaštitu prirode i očuvanje krajolika u smislu ovog zakona su:

1. Tijela nadležna za zaštitu prirode i očuvanje krajolika u skladu sa zakonodavstvom savezne zemlje ili

2. Bundesamt für Naturschutz [(Savezni ured za zaštitu prirode) (BfN)], u mjeri u kojoj su mu te nadležnosti dodijeljene ovim zakonom.

(2) Tijela nadležna za zaštitu prirode i očuvanje krajolika osiguravaju poštovanje odredaba ovog zakona i odredaba donesenih na temelju ovog zakona te u konkretnom slučaju, nakon što ga propisno ocijene, poduzimaju potrebne mjere kako bi se osiguralo poštovanje tih propisa, osim ako nije drukčije određeno.

(3) Što se tiče mjera zaštite prirode i očuvanja krajolika, najprije valja provjeriti može li se cilj uz razuman trošak također postići ugovornim sporazumima.

(4) U okviru provedbe mjera očuvanja krajolika i krajobraznog uređenja, nadležna tijela trebaju se, koliko je to moguće, osloniti na poljoprivredna i šumarska gospodarstva, tijela u kojima su općine ili zajednice općina, poljoprivrednike i udruženja čiji je glavni cilj zaštita prirode i očuvanje krajolika u istoj mjeri (udruge za očuvanje krajolika), udruge za zaštitu prirode ili voditelje nacionalnih parkova. Suverene ovlasti ne mogu se prenositi.

[…]”

13 Članak 30. tog zakona, naslovljen „Staništa zaštićena zakonom”, predviđa:

(1) Određeni dijelovi prirode i krajolika koji su posebno važni kao staništa zaštićeni su zakonom (opće načelo).

(2) Zabranjene su radnje koje mogu dovesti do uništenja ili značajnog pogoršanja sljedećih staništa:

[…]

7. Nizinske livade košanice i planinske livade košanice u smislu Priloga I. [Direktivi o staništima], livadni voćnjaci, zidovi i suhozidi.

Zabrane iz prve rečenice vrijede i u pogledu drugih staništa zaštićenih zakonom u saveznim zemljama. […]

(3) Na zahtjev mogu se odobriti odstupanja od zabrana predviđenih u stavku 2., pod uvjetom da je pogoršanja moguće nadoknaditi.

[…]”

14 Člankom 33. navedenog zakona, naslovljenim „Opća pravila o zaštiti ”, u stavku 1. određuje se:

„Zabranjuju se sve promjene i uznemiravanja koji mogu dovesti do znatnog pogoršanja bitnih elemenata područja Natura 2000 koji su bitni za ciljeve očuvanja ili zaštite. Tijelo nadležno za zaštitu prirode i očuvanje krajolika može, pod uvjetima iz članka 34. stavaka 3. do 5., odobriti odstupanja od zabrane iz prve rečenice i od zabrana iz članka 32. stavka 3.”

15 Članak 34. istog zakona, naslovljen „Procjena utjecaja i neprihvatljivosti projekata; iznimke”, u stavku 1. određuje:

„Prije svakog odobrenja ili provedbe projekta potrebno je provesti procjenu njegovih učinaka na ciljeve očuvanja područja Natura 2000 ako taj projekt može, zasebno ili zajedno s drugim planovima i projektima, značajno utjecati na to područje i ako izravno ne služi upravljanju područjem. Kada je područje Natura 2000 zaštićen dio prirode i krajolika u smislu članka 20. stavka 2., kriteriji za procjenu utjecaja proizlaze iz cilja zaštite i odredbi donesenih u tu svrhu, pod uvjetom da su različiti ciljevi očuvanja već uzeti u obzir. Osoba odgovorna za projekt mora dostaviti dokumente potrebne za procjenu utjecaja i ispitivanje uvjeta iz stavaka 3. do 5.”

Predsudski postupak

16 Komisija je 7. svibnja 2018., nakon što je na temelju izvješća Savezne Republike Njemačke na temelju članka 17. Direktive o staništima utvrdila pogoršanje stanišnih tipova 6510 i 6520 u područjima u kojima se nalaze u toj državi članici, od njemačkih tijela zatražila informacije o tom pitanju.

17 Nakon što je ispitala odgovor koji je navedena država članica dala u dopisu od 12. listopada 2018., Komisija joj je 26. srpnja 2019. uputila pismo opomene koje je sadržavalo dva prigovora.

18 Kao prvo, Komisija je Saveznoj Republici Njemačkoj prigovorila da je povrijedila članak 6. stavak 2. Direktive o staništima time što je sustavno propustila poduzeti odgovarajuće korake za izbjegavanje pogoršanja stanišnih tipova 6510 i 6520 u područjima koja su za njih određena. Taj se prigovor temeljio na gubicima površine tih stanišnih tipova u područjima u kojima se nalaze, na nepostojanju odgovarajućeg praćenja tih područja kao i na nepostojanju pravno obvezujućih mjera protiv prekomjerne gnojidbe i rane košnje navedenih područja.

19 Kao drugo, Komisija je Saveznoj Republici Njemačkoj prigovorila da je povrijedila članak 4. stavak 1. drugi podstavak navedene direktive jer je sustavno propuštala ažurirati standardne podatkovne obrasce (u daljnjem tekstu: SDF-ovi) za navedene stanišne tipove predviđene Provedbenom odlukom 2011/484.

20 U dopisu od 26. studenoga 2019. ta je država članica osporila ta dva prigovora.

21 Komisija je 30. listopada 2020. Saveznoj Republici Njemačkoj uputila obrazloženo mišljenje, u kojem je ponovila navedene prigovore.

22 Dopisom od 30. prosinca 2020. ta država članica odgovorila je na obrazloženo mišljenje, pri čemu je navela da povrede koje joj se stavljaju na teret nisu osnovane.

23 Smatrajući nakon što je analizirala taj odgovor da Savezna Republika Njemačka nije poduzela potrebne mjere kako bi postupila u skladu s obvezama koje ima na temelju članka 4. stavka 1. drugog podstavka i članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, Komisija je 31. siječnja 2023. podnijela ovu tužbu.

Tužba

24 U prilog svojoj tužbi Komisija navodi dva prigovora, od kojih se prvi temelji na povredi članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, a drugi se temelji na povredi članka 4. stavka 1. drugog podstavka te direktive.

25 Savezna Republika Njemačka zahtijeva da se tužba zbog povrede obveze odbije.

Dopuštenost

26 Savezna Republika Njemačka ističe djelomičnu nedopuštenost tužbe zbog, s jedne strane, neusklađenosti između obrazloženog mišljenja i tužbe i, s druge strane, nepreciznosti potonje što se tiče prigovora nedostatnosti praćenja.

Prigovor nedopuštenosti koji se temelji na neusklađenosti između obrazloženog mišljenja i tužbe

– *Argumentacija stranaka*

27 Savezna Republika Njemačka podsjeća da je, u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, na temelju članka 258. UFEU-a predmet tužbe zbog povrede obveze određen Komisijinim obrazloženim mišljenjem pa se tužba mora zasnivati na istim obrazloženjima i tužbenim

razlozima kao i to obrazloženo mišljenje. Osim toga, u skladu s člankom 127. stavkom 1. Poslovnika Suda, tijekom postupka zabranjeno je iznositi nove razloge, osim ako se ne temelje na pravnim ili činjeničnim pitanjima za koja se saznalo tijekom postupka.

28 Međutim, u ovom slučaju, iako joj Komisija u svojoj tužbi prigovara gubitak površine prirodnih stanišnih tipova 6510 i 6520 u 596 odnosno 88 područja Natura 2000, čini se da, s jedne strane, 99 i, s druge strane, 2 od tih područja nisu bila navedena u obrazloženom mišljenju. Stoga je prvi prigovor nedopušten u dijelu u kojem se odnosi na to 101 područje koje je prvi put navedeno u tužbi.

29 Komisija zahtijeva odbijanje prigovora nedopuštenosti.

30 Ističe da je Saveznoj Republici Njemačkoj u tužbi prigovorila istovjetnim izrazima koje je koristila u obrazloženom mišljenju da je „opće i strukturno propustila poduzeti odgovarajuće korake za izbjegavanje pogoršanja stanišnih tipova 6510 i 6520 u područjima koja su za njih određena”.

31 Osim toga, pojašnjava da, prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, kada ističe sustavnu i ustrajnu povredu, ima pravo podnijeti dodatne dokaze kojima se u stadiju postupka pred Sudom nastoji potkrijepiti općenitost i trajnost navodne povrede obveze. Stoga se navođenjem u tužbi 101 područja koje nije bilo navedeno u obrazloženom mišljenju ne proširuje predmet spora i ono predstavlja samo dodatni dokaz opće prakse Savezne Republike Njemačke, a koja predstavlja povredu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima i koja je već postojala na datum donošenja obrazloženog mišljenja.

32 Naposljetku, Komisija napominje da u svakom slučaju u svojem obrazloženom mišljenju nije mogla navesti 86 područja koja se nalaze u Freistaatu Bayern (savezna zemlja Bavarska, Njemačka) jer planovi upravljanja iz kojih su vidljivi gubici površine u to vrijeme još nisu bili dostupni.

33 U svojem odgovoru na repliku Savezna Republika Njemačka ostaje pri svojem prigovoru nedopuštenosti.

34 Navodi da, iako se Komisija može pozvati na prigovor koji se temelji na raširenoj i ustrajnoj povredi, ona ipak mora dokazati navedenu navodnu povredu u pojedinačnim slučajevima koji predstavljaju praksu dotične države članice. Stoga, i s obzirom na to da je zatim na toj državi članici da osporava podatke koje je iznijela Komisija, ona bi, doduše, nakon predsudskog postupka mogla dopuniti svoje primjere povrede obveze koja se stavlja na teret drugim primjerima, ali joj u konačnici nije dopušteno, bez očitih razloga, osloniti se na drukčiji niz primjera. Međutim, to je ovdje slučaj jer se Komisija u svojoj tužbi nije ograničila na navođenje dodatnih područja, nego je neka od područja određenih u obrazloženom mišljenju zamijenila drugim područjima, kao što to potvrđuje činjenica da je ukupan broj područja ostao u biti isti između obrazloženog mišljenja i tužbe.

35 Naposljetku, Savezna Republika Njemačka odbija Komisijin argument prema kojem na datum obrazloženog mišljenja još nije bilo dostupno 86 bavarskih područja. Naime, na taj su datum 83 među njima već bila dostupna na internetu tijekom nekoliko mjeseci te su tri posljednja područja učitana 21. listopada 2020., odnosno prije navedenog datuma.

– *Ocjena Suda*

36 Iz ustaljene sudske prakse proizlazi da, s obzirom na to da se tužbom želi otkriti raširena povreda odredbi direktive, koja se osobito temelji na sustavnom i nepromijenjenom stavu toleriranja koji su zauzela nacionalna tijela u pogledu situacija koje nisu u skladu s tim odredbama, Komisijino podnošenje dodatnih dokaza kojima je svrha da se u stadiju postupka pred Sudom potkrijepe općenitost i trajnost navodne povrede ne može se u načelu isključiti (vidjeti u tom smislu presude od 26. travnja 2005., Komisija/Irska, C-494/01, EU:C:2005:250, t. 37., i od 4. ožujka 2021., Komisija/Ujedinjena Kraljevina (Granične vrijednosti – NO_2), C-664/18, EU:C:2021:171, t. 80.).

37 U tom kontekstu valja također podsjetiti na to da, prema ustaljenoj sudskoj praksi, Komisija može pojasniti svoje početne prigovore u tužbi, pod uvjetom da ne mijenja predmet spora. Međutim, podnošenjem novih elemenata namijenjenih ilustraciji prigovora iznesenih u njezinu obrazloženom mišljenju, koji se temelje na raširenoj povredi odredbi predmetne direktive, Komisija ne mijenja predmet spora (vidjeti u tom smislu presude od 26. travnja 2005., Komisija/Irska, C-494/01, EU:C:2005:250, t. 38., i od 4. ožujka 2021., Komisija/Ujedinjena Kraljevina (Granične vrijednosti – NO_2), C-664/18, EU:C:2021:171, t. 81.).

38 U ovom slučaju, među strankama je nesporno da, iako Komisija u svojoj tužbi Saveznoj Republici Njemačkoj stavlja na teret gubitak površine prirodnih staništnih tipova 6510 i 6520 u ukupnom iznosu od 596 odnosno 88 područja, 99 odnosno 2 od tih područja nije bilo navedeno u obrazloženom mišljenju.

39 Međutim, Savezna Republika Njemačka ne osporava činjenicu da su Komisijina utvrđenja pogoršanja u pogledu tog 101 područja iste prirode kao i ona navedena u obrazloženom mišljenju u potporu raširenoj i strukturnoj povredi obveze koja se stavlja na teret toj državi članici. Stoga okolnost da navedena područja nisu bila spomenuta u obrazloženom mišljenju, iako su se dokazi koji se odnose na neka među njima mogli pregledati na internetu prije izdavanja obrazloženog mišljenja, ne sprečava Komisiju da se na njih pozove u prilog svojoj tužbi kako bi pokazala raširenu povredu odredbi za koju ta institucija tvrdi da ju je predmetna država članica navodno počinila. Naime, Komisija time nije izmijenila predmet spora, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točkama 36. i 37. ove presude, nego je samo pojasnila svoje prvotne prigovore dostavljajući dodatne dokaze kako bi ilustrirala raširenu i strukturnu povredu obveze koju je navela u obrazloženom mišljenju.

40 Iz toga slijedi da prigovor nedopuštenosti koji se temelji na neusklađenosti između obrazloženog mišljenja i tužbe treba odbiti.

Prigovor nedopuštenosti koji se temelji na nepreciznosti tužbe u pogledu prigovora nedostatnosti praćenja

– *Argumentacija stranaka*

41 Savezna Republika Njemačka podsjeća na to da iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da je svrha predsudskog postupka omogućiti državi članici o kojoj je riječ, s jedne strane, da ispuni svoje obveze koje ima na temelju prava Unije i, s druge strane, da učinkovito iskoristi svoja sredstva obrane protiv Komisijinih prigovora. Osim toga, obrazloženo mišljenje mora sadržavati detaljno i dosljedno obrazloženje razloga na temelju kojih je Komisija zaključila da dotična država članica nije ispunila jednu od obveza koju ima.

42 Međutim, u ovom slučaju, iako joj Komisija prigovara da nije osigurala „odgovarajuće” praćenje u smislu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima stanišnih tipova 6510 i 6520, ni iz tužbe ni iz obrazloženog mišljenja ne proizlazi koji konkretni zahtjevi koje Komisija ima na razini područja u kojima se nalaze ta staništa proizlaze iz takve obveze praćenja. Stoga, prema mišljenju te države članice, nije jasno što bi ona trebala učiniti kako bi ispravila navodnu povredu i, osobito, ako Komisija smatra da je na njoj da provede posebne mjere praćenja za svako dotično zaštićeno područje ili ako ocijeni da su takve mjere postojale, ali su provedene u preširokim intervalima ili previše površno. Isto tako i zbog istog razloga nepreciznost tužbe onemogućuje obranu u okviru ovog postupka zbog povrede obveze.

43 Stoga je prvi prigovor nedopušten jer nije dovoljno precizan u tom pogledu.

44 Komisija u svojoj replici zahtijeva odbijanje prigovora nedopuštenosti.

45 Tvrdi da Savezna Republika Njemačka pogrešno navodi nepreciznost prvog prigovora. Tvrdi da je jasno utvrdila, kako tijekom predsudskog postupka tako i u tužbi, koji su pravni zahtjevi u području praćenja koji proizlaze iz članka 6. stavka 2. Direktive o staništima.

46 Ta institucija podsjeća na to da je navela da „odgovarajući koraci” u smislu te odredbe moraju uključivati redovito praćenje područja Natura 2000 podvrgnutih snažnim pritiscima i prijetnjama i čije se stanje očuvanosti negativno mijenja, kao što je to slučaj sa stanišnim tipovima 6510 i 6520 u Njemačkoj, pri čemu valja pojasniti da učestalost i posebnosti tog praćenja trebaju prilagoditi države članice ovisno o stanju očuvanosti i trendovima zabilježenima u tipovima staništa na njihovu području.

47 Komisija dodaje da je, kao što je to jednoznačno navela u tužbi, posebno redovito praćenje na razini područja s učestalošću koja je u svakom slučaju manja od dvanaest godina pravno propisano. Međutim, naglašava da u ovom slučaju, uzimajući u obzir činjenične podatke koje je priopćila Savezna Republika Njemačka u vezi s praćenjem na državnom području te države članice, čija učestalost ondje može dosegnuti dvanaest godina, to praćenje nije bilo „odgovarajuće” u smislu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, s obzirom na nepovoljno stanje tipova staništa i njihovo stalno pogoršanje.

48 U svojem odgovoru na repliku Savezna Republika Njemačka ostaje pri istaknutom prigovoru nedopuštenosti. Iako smatra da je Komisijina replika omogućila da se pojasni da se prvi prigovor koji je ona istaknula u biti odnosi na nedostatnost učestalosti praćenja područja u kojima se nalaze stanišni tipovi 6510 i 6520, ona ipak ponavlja da priroda prigovora ne proizlazi jasno ni iz obrazloženog mišljenja ni iz tužbe.

– *Ocjena Suda*

49 Najprije valja istaknuti da se ovaj prigovor nedopuštenosti na koji se poziva Savezna Republika Njemačka ne odnosi na Komisijinu argumentaciju prema kojoj znatni gubici površine stanišnih tipova 6510 i 6520 u velikom broju zemljopisnih područja na državnom području te države članice pokazuju činjenicu da nadležna tijela navedene države članice sustavno ne provode redovito praćenje stanja očuvanosti tih stanišnih tipova.

50 Naime, Savezna Republika Njemačka sama navodi da se Komisijina argumentacija odnosi na to odgovara li praćenje stanišnih tipova 6510 i 6520 koje se provodi u toj državi članici zahtjevima koji proizlaze iz članka 6. stavka 2. Direktive o staništima i je li navedena država članica poduzela „odgovarajuće korake” u smislu te odredbe kako bi izbjegla pogoršanja.

51 U tim okolnostima valja utvrditi da se pitanje dosega i učestalosti koje proizlazi iz navedene odredbe, na koje se Savezna Republika Njemačka poziva kako bi istaknula nedopuštenost Komisijine argumentacije, odnosi na meritum predmeta i ocjenu toga predstavlja li postupanje te države članice povredu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima.

52 Posljedično, drugi prigovor nedopuštenosti koji je istaknula Savezna Republika Njemačka također treba odbiti.

53 Iz toga slijedi da je ova tužba zbog povrede obveze u cijelosti dopuštena.

Meritum

Prvi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 2. Direktive o staništima

– *Argumentacija stranaka*

54 Prvim prigovorom Komisija prigovara Saveznoj Republici Njemačkoj da je povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. Direktive o staništima time što je opće i strukturno propustila poduzeti odgovarajuće korake za izbjegavanje pogoršanja stanišnih tipova 6510 i 6520 u posebnim područjima očuvanja na njezinu državnom području.

55 Komisija tvrdi da je povreda obveze te države članice koja se sastoji od nedonošenja takvih odgovarajućih koraka utvrđena znatnim gubicima površine tih stanišnih tipova u tim područjima, nepostojanjem posebnog praćenja područja u kojima se nalaze navedeni stanišni tipovi kao i nepostojanjem pravno obvezujućih zaštitnih mjera protiv prekomjerne gnojidbe i rane košnje navedenih područja.

56 Kao prvo, što se tiče znatnih gubitaka površina stanišnih tipova 6510 i 6520 u posebnim područjima očuvanja, Komisija navodi da je BfN u svojem *Grünland-Reportu* iz 2014. (izvješće o livadama iz 2014.) utvrdio znatne gubitke površine i kvalitete te pogoršanje tih dvaju stanišnih tipova od 2007. godine. Isto tako, izvješća koja je Savezna Republika Njemačka dostavila na temelju članka 17. Direktive o staništima za razdoblja počevši od 2001. do 2006., od 2007. do 2012. i od 2013. do 2018. potvrđuju takvo pogoršanje.

57 Komisija objašnjava da je provela usporednu analizu podataka koje su njemačka tijela dostavila u SDF-ovima za 2006. godinu i kasnijih podataka, odnosno podataka iz najnovijih dostupnih SDF-ova i planova upravljanja za različita posebna područja očuvanja. Međutim, iz te analize proizlazi da je u 596 područja od 2027 sa stanišnim tipom 6510 i u 88 područja od 295 sa stanišnim tipom 6520 došlo do znatnog gubitka površine tih stanišnih tipova. Konkretnije, na predmetnim područjima izgubljeno je 49,52 % površine stanišnog tipa 6510 i 51,07 % površine stanišnog tipa 6520.

58 Komisija dodaje da se taj velik broj područja raspoređuje na cijelom državnom području Savezne Republike Njemačke, što odražava opći i strukturni razvoj. Suprotno onome što smatra ta država članica, nije bilo potrebno provesti opću ocjenu svih područja s tim stanišnim tipovima jer se pogoršanje u određenim posebnim područjima očuvanja nije moglo kompenzirati poboljšanjima u drugima od tih područja.

59 Uostalom, ta institucija napominje da Savezna Republika Njemačka priznaje dio gubitaka površine, odnosno 977,44 hektara za stanišni tip 6510 i 110,49 hektara za stanišni tip 6520.

60 Komisija osporava argumentaciju te države članice prema kojoj dio zabilježenih gubitaka površine nije „stvaran”, nego proizlazi iz pogrešnog određivanja određenih područja kao „posebnih područja očuvanja” i pogrešaka u procjeni zbog kojih je za 2006. godinu pogrešno primijenjen prvotni izračun površine dotičnih područja i stanišnih tipova. Navedena institucija, osporavajući da te navodne pogreške opravdavaju smanjenje od 6 476,61 hektara u 347 područja sa stanišnim tipom 6510 i 1 322,16 hektara u 75 područja sa stanišnim tipom 6520, smatra da je za provođenje svoje usporedne analize imala pravo osloniti se na podatke koje je Savezna Republika Njemačka dostavila u SDF-ovima za 2006. godinu kao i tijekom sljedećih godina.

61 U svakom slučaju, Komisija smatra da su gubici površine koje je utvrdila preveliki da bi mogli biti posljedica običnih pogrešaka jer je za više od 50 % područja koja je ispitala oko 60 do 100 % površine predmetnih stanišnih tipova izgubljeno od 2006. do 2017. godine.

62 Kao drugo, Komisija tvrdi da je pogoršanje područja u kojima se nalaze stanišni tipovi 6510 i 6520 u Njemačkoj među ostalim posljedica sustavnog izostanka odgovarajućeg i redovitog nadzora tih područja od strane nadležnih njemačkih tijela. Ona tvrdi da učestalost kojom se nadzor mora provoditi ovisi o stanju očuvanosti i trendovima zabilježenima u dotičnom stanišnom tipu i da država članica čija tijela ne provode redovit i poseban nadzor posebnih područja očuvanja nužno povređuje obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. Direktive o staništima.

63 Ta institucija dodaje da u više saveznih zemalja Savezne Republike Njemačke ne postoji precizno mapiranje na temelju kojeg bi se moglo utvrditi u kojoj se mjeri stanišni tipovi određenog područja očuvanja pogoršavaju ili da je barem ciklus mapiranja predug. Osim toga, u brojnim slučajevima nadzor koji provode nadležna njemačka tijela provodio bi se samo odabirom uzoraka ili bi se određivao samo na temelju događaja.

64 Kao treće, Komisija ističe da pogoršanje stanišnih tipova 6510 i 6520 u Njemačkoj proizlazi i iz činjenice da ta država članica nije donijela pravno obvezujuće mjere za zaštitu posebnih područja očuvanja od prekomjerne gnojidbe i rane košnje. Ističe da Savezna Republika Njemačka preferira ugovorni pristup koji ne obvezuje dovoljno i koji stoga ne može spriječiti prekomjernu gnojidbu i ranu košnju.

65 Prema mišljenju te institucije, neobvezujućim preporukama i planovima upravljanja kao i ugovornim sporazumima o zaštiti prirode, s obzirom na to da su samo dobrovoljni i isključivo poticajni za poljoprivrednike, ne može se učinkovito dopuniti sustav zaštite posebnih područja očuvanja.

66 U svoju obranu Savezna Republika Njemačka zahtijeva da se odbije prvi prigovor tvrdeći da nije povrijedila obveze koje joj nameće članak 6. stavak 2. Direktive o staništima.

67 Kao prvo, ta država članica ističe da Komisija ne može zaključiti, na temelju opće ocjene područja u kojima se nalaze stanišni tipovi 6510 i 6520 u Njemačkoj, da su gubici površina navedenih stanišnih tipova na tim područjima takvi da dokazuju postojanje sustavne i ustrajne povrede te odredbe.

68 Prema mišljenju Savezne Republike Njemačke, Komisija je svoju usporednu analizu usmjerila na ograničen broj područja s relativno malom površinom a da nije uzela u obzir povećanja površine do kojih je došlo na drugim područjima.

69 Međutim, da je navedena institucija provela opću ocjenu svih područja u kojima se nalaze stanišni tipovi 6510 i 6520, koja je Savezna Republika Njemačka prijavila u SDF-ovima od 2006. godine (odnosno 2183 područja sa stanišnim tipom 6510 s oko 85 000 hektara ukupno, i 330 područja sa stanišnim tipom 6520 s više od 12 000 hektara ukupno), utvrdila bi samo gubitak površine od 4,27 % za stanišni tip 6520 i čak bi utvrdila povećanje površine od 5,22 % za stanišni tip 6510.

70 Ta država članica dodaje da su SDF-ovi za 2006. godinu sadržavali pogreške u procjeni i znanstvene pogreške koje su naknadno ispravljene. Te pogreške djelomično objašnjavaju smanjenje registrirane površine stanišnih tipova 6510 i 6520 od 2006. godine.

71 Savezna Republika Njemačka podsjeća na to da joj Komisija stavlja na teret gubitke površine od 18 717,14 hektara za stanišni tip 6510 i 1 890,35 hektara za stanišni tip 6520 u posebnim područjima očuvanja koja je odabrala, dok su gubici površine iznosili samo 977,44 hektara odnosno 110,49 hektara. Stoga taj gubitak površine u navedenim područjima odgovara samo oko 5,4 % odnosno 6,2 % ukupnih površina navedenih stanišnih tipova.

72 Savezna Republika Njemačka pojašnjava da, uzimajući u obzir samo područja koja je odabrala Komisija i pod pretpostavkom da se u tim područjima svi manjkovi površina stanišnih tipova 6510 i 6520 za koje ne postoji određen uzrok objašnjavaju smanjenjem stvarne površine, taj bi gubitak površine iznosio oko 11 000 hektara za stanišni tip 6510 i oko 360 hektara za stanišni tip 6 520.

73 Ta država članica također ističe da, iako izvješće o livadama iz 2014. i podnesena izvješća na temelju članka 17. Direktive o staništima za razdoblja od 2001. do 2006., od 2007. do 2012. i od 2013. do 2018. potvrđuju postojanje određenog gubitka površine tih stanišnih tipova, tako utvrđeni gubitak nije dovoljno značajan da bi se utvrdilo postojanje sustavne i ustrajne povrede.

74 Kao drugo, Savezna Republika Njemačka tvrdi da članak 6. stavak 2. Direktive o staništima ne sadržava nikakav obvezujući zahtjev koji se odnosi na obvezu praćenja na teret država članica niti određuje posebne mjere koje one moraju poduzeti u tom pogledu, tako da države članice raspolažu marginom prosudbe za određivanje načina praćenja.

75 Međutim, prema mišljenju Savezne Republike Njemačke, praćenje iz članka 6. stavka 2. Direktive o staništima dovoljno je ako omogućuje utvrđivanje mjera koje treba poduzeti u različitim posebnim područjima očuvanja kako bi se učinkovito izbjeglo pogoršanje stanišnih tipova.

76 Ta država članica tvrdi da na odgovarajući način prati područja u kojima se nalaze stanišni tipovi 6510 i 6520 s razlikama od jedne savezne zemlje do druge zbog federalne strukture države.

77 Savezna Republika Njemačka ističe da Komisija ne tvrdi da se nekim drugim oblikom praćenja moglo izbjeći prigovorene gubitke površine.

78 Kao treće, ta država članica podsjeća na to da izraz „odgovarajući koraci” iz članka 6. stavka 2. Direktive o staništima državama članicama daje marginu prosudbe u okviru prenošenja te direktive u nacionalno pravo, da preventivne mjere treba smatrati prikladnima i da države članice mogu slobodno odlučiti kako će provoditi preventivne mjere, pri čemu zabrane nisu obvezne.

79 Tvrdi da činjenica da se površine ostavljaju na ugaru zbog odustajanja od iskorištavanja također predstavlja čimbenik opterećenja za stanišne tipove 6510 i 6520 protiv kojeg treba djelovati donošenjem odgovarajućih koraka.

80 Savezna Republika Njemačka ističe da iz članka 6. stavka 2. Direktive o staništima ne proizlazi obveza donošenja mjera kojima bi se u određenim razdobljima godine propisivala zabrana košnje i kojima bi se odredile maksimalne vrijednosti u pogledu gnojidbe. Osim toga, teško je precizno predvidjeti trenutak u kojem treba provesti prvu košnju kao i utvrditi je li i u kojoj mjeri dopušteno ili, ovisno o slučaju, potrebno gnojiti.

81 Ta država članica naglašava da Komisija nije dokazala ni razloge zbog kojih bi regulatorne odredbe bile učinkovitije od ugovorne zaštite prirode, niti je dokazala da su nacionalne mjere čiji je cilj spriječiti pretjeranu gnojidbu i preuranjenu košnju u Njemačkoj u područjima sa stanišnim tipovima 6510 i 6520 neprimjerene. Osim toga, Komisija nije objasnila na koji su način regulatorne odredbe koje se odnose na gnojidbu i košnju mogle spriječiti gubitke površine koje navodi.

82 Naposljetku, ta država članica smatra da je ugovorna zaštita prirode prikladnija anticipativnoj prirodi članka 6. stavka 2. Direktive o staništima od nametanja načina iskorištavanja propisom. Iako takav ugovorni pristup ne može jamčiti odsutnost bilo kakvog pogoršanja, općenito bi bio učinkovit i podrazumijevao bi redovito praćenje.

– *Ocjena Suda*

83 Najprije valja podsjetiti na to da se člankom 6. Direktive o staništima državama članicama nameće niz specifičnih obveza i postupaka namijenjenih, kao što i proizlazi iz članka 2. stavka 2. te direktive, održavanju ili, prema potrebi, povratu u povoljno stanje očuvanosti prirodnih staništa i, posebice, posebnih područja očuvanja (presuda od 12. travnja 2018., People Over Wind i Sweetman, C-323/17, EU:C:2018:244, t. 23.).

84 Članak 6. Direktive o staništima dijeli mjere nabrojene u toj odredbi u tri skupine, to jest na mjere očuvanja, mjere sprečavanja i kompenzacijske mjere, predviđene u stavcima 1., 2. odnosno 4. tog članka. U tom kontekstu, cilj je mjera iz stavka 2. navedenog članka zaštititi područja pogoršanja (vidjeti u tom smislu presudu od 29. lipnja 2023., Komisija/Irska (Zaštita posebnih područja očuvanja), C-444/21, EU:C:2023:524, t. 147. i 148. i navedenu sudsku praksu).

85 Prema tome, na temelju članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, države članice poduzimaju odgovarajuće korake kako bi se u posebnim područjima očuvanja izbjeglo pogoršanje prirodnih staništa i staništa vrsta, kao i uznemiravanje vrsta za koje su ta područja određena, u mjeri u kojoj bi takvo uznemiravanje moglo utjecati na ciljeve te direktive.

86 Ta odredba državama članicama nameće opću obvezu poduzimanja odgovarajućih mjera kako bi se u posebnim područjima očuvanja izbjeglo pogoršanje staništa i znatno uznemiravanje vrsta za koje su ta područja određena (presuda od 24. lipnja 2021., Komisija/Španjolska (Pogoršanje stanja područja prirode Doñana), C-559/19, EU:C:2021:512, t. 153. i navedena sudska praksa).

87 Kako bi dokazala povredu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, Komisija ne treba dokazivati postojanje uzročno-posljedične veze između činjenja ili nečinjenja predmetne države članice i pogoršanja ili značajnog uznemiravanja predmetnih staništa ili vrsta. Naime, dovoljno je da ta institucija dokaže postojanje vjerojatnosti ili rizika da to činjenje ili nečinjenje uzrokuje pogoršanje ili značajno uznemiravanje tih staništa ili tih vrsta (presuda od 24. lipnja 2021., Komisija/Španjolska (Pogoršanje stanja područja prirode Doñana), C-559/19, EU:C:2021:512, t. 155. i navedena sudska praksa).

88 Nadalje, valja podsjetiti na to da se, ne dovodeći u pitanje obvezu Komisije da u svakom slučaju zadovolji teret dokazivanja koji je na njoj, načelno ništa ne protivi tomu da ona istodobno traži da se utvrdi da odredbe Direktive nisu poštovane zbog postupanja tijela države članice u pogledu posebno utvrđenih i konkretnih situacija i da se utvrdi da te odredbe nisu poštovane zbog toga što su ta tijela usvojila opću praksu koja im je suprotna, a koju po potrebi ilustriraju određene situacije (presuda od 29. lipnja 2023., Komisija/Irska (Zaštita posebnih područja očuvanja), C-444/21, EU:C:2023:524, t. 165. i navedena sudska praksa).

89 Ako je Komisija pružila dovoljno dokaza koji pokazuju da su tijela vlasti države članice razvila ponavljajuću i ustrajnu praksu koja je u suprotnosti s odredbama Direktive, na toj je državi članici da utemeljeno i detaljno ospori tako podnesene podatke i nastale posljedice (presuda od 29. lipnja 2023., Komisija/Irska (Zaštita posebnih područja očuvanja), C-444/21, EU:C:2023:524 t. 166. i navedena sudska praksa).

90 Istodobno, uzimajući u obzir njezinu obvezu da dokaže navodnu povredu, Komisija se ne može, pod izgovorom prigovaranja dotičnoj državi članici da je počinila raširenu i ustrajnu povredu obveza koje ima na temelju prava Unije, osloboditi poštovanja te obveze pružanja dokaza o povredi koja se stavlja na teret na temelju konkretnih elemenata koji karakteriziraju povredu posebnih odredbi na koju se ona poziva i osloniti se samo na pretpostavke ili shematske uzročnosti (presuda od 29. lipnja 2023., Komisija/Irska (Zaštita posebnih područja očuvanja), C-444/21, EU:C:2023:524, t. 167. i navedena sudska praksa).

91 Osim toga, Komisija može od Suda zahtijevati da utvrdi povredu koja se sastoji od neostvarivanja rezultata kojemu se teži određenom direktivom (vidjeti u tom smislu presude od 10. travnja 2003., Komisija/Njemačka, C-20/01 i C-28/01, EU:C:2003:220, t. 30., i od 5. rujna 2019., Komisija/Italija (Bakterija Xylella fastidiosa), C-443/18, EU:C:2019:676, t. 77.).

92 Naposljetku, valja istaknuti da, iako članak 6. stavak 2. Direktive o staništima utvrđuje opću obvezu poduzimanja odgovarajućih zaštitnih mjera kako bi se izbjeglo, među ostalim, pogoršanje staništa, ta odredba ne predviđa precizne mjere koje bi države članice bile dužne donijeti i stoga im ostavlja marginu prosudbe prilikom njezine primjene (vidjeti u tom smislu presudu od 14. siječnja 2016., Grüne Liga Sachsen i dr., C-399/14, EU:C:2016:10, t. 36., 37. i 40.).

93 Iz tih uvodnih razmatranja proizlazi da Komisija, koja je jedina nadležna za odlučivanje o tome treba li pokrenuti postupak radi utvrđivanja povrede obveze na temelju članka 258. UFEU-a, može pokrenuti postupak pred Sudom kako bi on utvrdio sustavnu i ustrajnu povredu obveze države članice koja se sastoji u povredi njezine opće obveze poduzimanja odgovarajućih koraka, u skladu s člankom 6. stavkom 2. Direktive o staništima, koja omogućuje izbjegavanje pogoršanja prirodnih staništa u posebnim područjima očuvanja. Kada Komisija toj državi članici prigovori takvu sustavnu i ustrajnu povredu, utvrđujući postojanje vjerojatnosti ili rizika da će propuštanje poduzimanja mjera te vrste imati za posljedicu pogoršanje navedenih prirodnih staništa i

razotkrivanje posebnih situacija koje razjašnjavaju tu povredu, na navedenoj je državi članici da ospori pravne i činjenične elemente na koje se poziva Komisija te da opovrgne postojanje takve navodne posljedice.

94 U ovom slučaju Komisija tvrdi da je povreda obveze koja proizlazi iz članka 6. stavka 2. Direktive o staništima to što je Savezna Republika Njemačka opće i strukturno propustila poduzeti odgovarajuće korake kako bi izbjegla pogoršanje stanišnih tipova 6510 i 6520 u posebnim područjima očuvanja koja su za njih određena. Prema mišljenju te institucije, postojanje te povrede utvrđeno je znatnim gubicima površine tih stanišnih tipova u područjima u kojima se nalaze, koji sami proizlaze iz nepostojanja odgovarajućeg praćenja tih područja i nepostojanja pravno obvezujućih mjera protiv prekomjerne gnojidbe i rane košnje navedenih područja.

95 Kao prvo, što se tiče tvrdnje o pogoršanju stanišnih tipova 6510 i 6520, u smislu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, zbog znatnih gubitaka površine koje su ti stanišni tipovi pretrpjeli u posebnim područjima očuvanja u Njemačkoj, Sud je već pojasnio da za provedbu cilja te odredbe koji se sastoji u zaštiti područja od mogućih pogoršanja, može biti potrebno poduzeti i mjere usmjerene na sprečavanje štete i vanjskih negativnih utjecaja koje uzrokuje čovjek i mjere usmjerene na suzbijanje prirodnog razvoja koji bi mogao pogoršati status očuvanosti vrsta i prirodnih staništa na posebnim područjima očuvanja (vidjeti u tom smislu presudu od 29. lipnja 2023., Komisija/Irska (Zaštita posebnih područja očuvanja), C-444/21, EU:C:2023:524, t. 148. i 149. i navedenu sudsku praksu).

96 Osim toga, budući da se članak 6. stavak 2. Direktive o staništima primjenjuje na razini područja i da države članice moraju izbjegavati znatno pogoršanje prirodnih staništa na svakom području, pogoršanja utvrđena na određenom području ne mogu se nadoknaditi poboljšanjima u drugim područjima.

97 Stoga, kako bi se ocijenilo je li Savezna Republika Njemačka opće i strukturno povrijedila članak 6. stavak 2. Direktive o staništima, valja ispitati je li Komisija utvrdila postojanje, u velikom broju područja reprezentativnih za tu državu članicu, znatnih gubitaka površine stanišnih tipova 6510 i 6520 kao i vjerojatnost da je to pogoršanje tih stanišnih tipova uzrokovano propuštanjem te države članice da poduzme odgovarajuće korake.

98 Najprije, što se tiče gubitaka površine stanišnih tipova 6510 i 6520 u Njemačkoj, Komisija tvrdi da je analiza provedena za potrebe ove tužbe na temelju usporedbe između podataka koje je ta država članica dostavila u SDF-ovima za 2006. godinu i onih iz najnovijih dostupnih SDF-ova te planova upravljanja za različita područja pokazala znatan gubitak površine u 596 područja od 2027 područja sa stanišnim tipom 6510 i u 88 područja od 295 područja sa stanišnim tipom 6520, taj gubitak u predmetnim područjima iznosi 49,52 % površine stanišnog tipa 6510 i 51,07 % površine stanišnog tipa 6520. Prema mišljenju te institucije, velik broj područja u kojima je utvrđeno znatno smanjenje površine kao i zemljopisna rasprostranjenost predmetnih područja u cijeloj Njemačkoj pokazuju da je riječ o općem i strukturnom razvoju.

99 Kako bi osporila te procjene, Savezna Republika Njemačka tvrdi da se Komisija u svrhu ocjene promjena površine pogrešno oslonila na podatke sadržane u SDF-ovima za 2006. godinu u vezi s tim stanišnim tipovima zbog pogrešaka koje se u njima nalaze. Međutim, valja istaknuti da, čak i nakon ispravljanja tih pogrešaka, postoji gubitak površine u 81 području sa stanišnim tipom 6510 i u 15 područja sa stanišnim tipom 6520.

100 Osim toga, ta država članica navodi da je, prema SDF-ovima dostavljenima od 2006. godine, stanišni tip 6510 obuhvaćao ukupno oko 85 000 hektara, a stanišni tip 6520 obuhvaćao ukupno više od 12 000 hektara, dok na područjima koja je Komisija uzela u obzir ta institucija navodi gubitke površine od 18 717,14 hektara za stanišni tip 6510 i 1 890,35 hektara za stanišni tip 6520. Međutim, prema mišljenju navedene države članice, gubici površine do kojih je došlo na tim područjima iznosili bi zapravo samo 977,44 hektara odnosno 110,49 hektara.

101 Također valja primijetiti da Savezna Republika Njemačka priznaje da ne može pružiti obrazloženje ili objašnjenje u pogledu određenih područja koja je Komisija uzela u obzir za gubitke površine od oko 11 000 hektara za stanišni tip 6510 i oko 360 hektara za stanišni tip 6520.

102 Podaci iz Priloga B.4 odgovoru na tužbu te države članice potvrđuju tu tvrdnju u dijelu u kojem upućuju, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 73. svojeg mišljenja, da ti „neobjašnjeni gubici” čine najmanje 9 853,38 hektara u više od 200 područja sa stanišnim tipom 6510 i najmanje 249,78 hektara u 24 područja sa stanišnim tipom 6520.

103 S obzirom na te elemente, valja zaključiti da je Komisija utvrdila znatne gubitke površine stanišnih tipova 6510 i 6520 u velikom broju područja koja se nalaze na državnom području Savezne Republike Njemačke.

104 Nadalje, što se tiče pitanja jesu li ti gubici površine reprezentativni za tu državu članicu, dovoljno je primijetiti da se područja o kojima je riječ, što se tiče stanišnog tipa 6510, nalaze u deset saveznih zemalja, a što se tiče stanišnog tipa 6520, u pet saveznih zemalja te države članice koja ima šesnaest saveznih zemalja od čega tri grada, odnosno Berlin, Bremen i Hamburg, imaju status savezne zemlje.

105 Naposljetku, valja utvrditi da je Komisija u dovoljnoj mjeri dokazala vjerojatnost da je to pogoršanje stanišnih tipova uzrokovano propuštanjem poduzimanja odgovarajućih koraka kojima bi se izbjeglo takvo pogoršanje i da Savezna Republika Njemačka nije iznijela nijedan dokaz koji bi isključio tu vjerojatnost.

106 Kao drugo, što se tiče Komisijine argumentacije prema kojoj je nepostojanje posebnog praćenja u posebnim područjima očuvanja određenima za stanišne tipove 6510 i 6520 u Njemačkoj doprinijelo pogoršanju tih stanišnih tipova, valja podsjetiti na to da, kao što to proizlazi iz točaka 92. i 93. ove presude, članak 6. stavak 2. Direktive o staništima, kojim se utvrđuje opća obveza izbjegavanja pogoršanja prirodnih staništa, svakoj državi članici ostavlja marginu prosudbe prilikom njezine primjene i da, osobito kada Komisija prigovori državi članici sustavnu i ustrajnu povredu te obveze utvrđivanjem vjerojatnosti da je posljedica neaktivnosti te države članice pogoršanje navedenih prirodnih staništa, na toj je državi članici da opovrgne pravne i činjenične elemente na koje se poziva ta institucija.

107 U ovom slučaju, s jedne strane, nakon što je utvrdila postojanje znatnih gubitaka površine stanišnih tipova 6510 i 6520 na velikom broju zemljopisnih područja koja se nalaze na državnom području Savezne Republike Njemačke, Komisija tvrdi da ti gubici predstavljaju indiciju za to da nadležna tijela te države članice sustavno ne provode redovito praćenje stanja očuvanosti tih stanišnih tipova.

108 Budući da je, prema objašnjenjima koja je pružila ta institucija, vjerojatno da je takav nedostatak praćenja od strane tih tijela pridonio pogoršanju navedenih stanišnih tipova u područjima gdje se nalaze i čije se stanje očuvanosti negativno mijenja, na Saveznoj Republici Njemačkoj je da iznese elemente kojima se može dokazati da pri njezinom posebnom praćenju tih područja nije bilo nedostataka.

109 S druge strane, što se tiče Komisijina prigovora u vezi s nepostojanjem posebnih mjera praćenja, Savezna Republika Njemačka pruža opću prezentaciju sustava praćenja kako na razini savezne republike tako i na razini saveznih zemalja, kao i predstavljanje određenih posebnih mjera praćenja koje se mogu primijeniti na tim istim razinama. Stoga smatra da na svojem državnom području na primjeren način provodi praćenje stanišnih tipova 6510 i 6520. Međutim, valja utvrditi da u tom okviru ta država članica samo djelomično opovrgava Komisijine tvrdnje prema kojima u određenim saveznim zemljama ne postoji precizno mapiranje koje se odnosi na područja s tim stanišnim tipovima ili da je ciklus mapiranja predug ili pak da ne postoji državni nadzor tih stanišnih tipova ili se provodi samo odabirom uzoraka ili se određuje događajem.

110 Stoga valja istaknuti da mjere praćenja koje se primjenjuju u Njemačkoj nisu dovoljno specifične, redovite i dosljedne za dotična područja, da bi se to praćenje moglo smatrati odgovarajućim u smislu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima.

111 Kao treće, što se tiče Komisijine argumentacije prema kojoj pogoršanje stanišnih tipova 6510 i 6520 u Njemačkoj proizlazi i iz činjenice da ta država članica nije donijela pravno obvezujuće mjere protiv prekomjerne gnojidbe i rane košnje kako bi se zaštitila posebna područja očuvanja, nego je, naprotiv, dala prednost ugovornim sporazumima o zaštiti kao i neobvezujućim preporukama i planovima upravljanja, valja primijetiti da među strankama nije sporno da prekomjerna gnojidba i rana košnja područja s tim stanišnim tipovima imaju za posljedicu njihovo pogoršanje, dok se člankom 6. stavkom 2. Direktive o staništima državama članicama nalaže da poduzmu odgovarajuće korake kako bi se takvo pogoršanje izbjeglo.

112 Što se tiče prirode tih mjera, Savezna Republika Njemačka tvrdi, pozivajući se na točku 63. presude od 14. listopada 2010., Komisija/Austrija (C-535/07, EU:C:2010:602), da ostvarenje tog cilja nužno zahtijeva propisivanje posebnih zabrana i da se navedeni cilj može postići sporazumima o zaštiti koji obvezuju korisnike predmetnih područja kao i neobvezujućim preporukama i planovima upravljanja.

113 Međutim, Sud je u tom pogledu presudio da razinu zaštite u skladu s člankom 6. stavkom 2. Direktive o staništima treba odrediti s obzirom na ciljeve očuvanja područja o kojem je riječ (presuda od 12. rujna 2024., Elliniki Ornithologiki Etaireia i dr., C-66/23, EU:C:2024:733, t. 43.).

114 Stoga, budući da se cilj zaštite područja obuhvaćenih tom odredbom, kao što je to navedeno u točki 84. ove presude, sastoji od zaštite tih područja od pogoršanja, nepostojanje pravno obvezujuće odredbe kojom se zabranjuju prekomjerna gnojidba i rana košnja područja sa stanišnim tipovima 6510 i 6520 ne omogućuje Saveznoj Republici Njemačkoj da ispuni zahtjeve iz članka 6. stavka 2. Direktive o staništima.

115 Osim toga, iako se ta država članica poziva na postojanje sporazuma o zaštiti koji obvezuju korisnike navedenih područja, to ne dokazuje da su ti sporazumi imali učinak pravno obvezujuće odredbe kojom se zabranjuju prekomjerna gnojidba i rana košnja istih područja.

116 Stoga je Savezna Republika Njemačka povrijedila članak 6. stavak 2. Direktive o staništima time što nije poduzela pravno obvezujuće mjere zaštite od prekomjerne gnojidbe i rane košnje područja sa stanišnim tipovima 6510 i 6520.

117 U tim okolnostima valja utvrditi da je Savezna Republika Njemačka povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. te direktive time što je opće i strukturno propustila poduzeti odgovarajuće korake za izbjegavanje pogoršanja stanišnih tipova 6510 i 6520 zaštićenih mrežom Natura 2000, navedenih u Prilogu I. Direktivi o staništima, u područjima koja su za njih određena.

Drugi prigovor, koji se temelji na povredi članka 4. stavka 1. drugog podstavka Direktive o staništima

– *Argumentacija stranaka*

118 Drugim prigovorom Komisija prigovara Saveznoj Republici Njemačkoj da je povrijedila obveze koje ima na temelju članka 4. stavka 1. drugog podstavka Direktive o staništima time što je opće i strukturno propustila proslijediti joj ažurirane podatke o područjima sa stanišnim tipovima 6510 i 6520.

119 Ističe da u 202 od 596 područja sa stanišnim tipom 6510 i 14 od 88 područja sa stanišnim tipom 6520 posljednji SDF-ovi nisu bili ažurirani jer nisu sadržavali stvarna utvrđenja o površini tih stanišnih tipova. Budući da se to odnosilo na deset od šesnaest saveznih zemalja Savezne Republike Njemačke, riječ je o sustavnom propustu u ažuriranju SDF-ova.

120 Komisija tvrdi da, unatoč činjenici da se člankom 4. stavkom 1. drugim podstavkom Direktive o staništima državama članicama izričito ne nalaže da redovito dostavljaju ažurirane podatke o površini svakog posebnog područja očuvanja, ta obveza ažuriranja proizlazi iz kontekstualnog i teleološkog tumačenja te odredbe.

121 Ta institucija pojašnjava da joj je potrebno da raspolaže tim podacima kako bi osigurala poštovanje ciljeva očuvanja iz članka 2. Direktive o staništima. Osim toga, ona podsjeća da u skladu s člankom 9. te direktive treba periodički ocjenjivati koliko Natura 2000 doprinosi postizanju ciljeva utvrđenih u člancima 2. i 3. spomenute direktive.

122 Važnost dostavljanja takvih redovito ažuriranih podataka proizlazi i iz članka 17. iste direktive, koji nalaže državama članicama da svakih šest godina izrade izvješće u kojem moraju detaljno navesti poduzete mjere i poboljšanja izvršena u svakom području.

123 Komisija naglašava da tumačenje članka 4. stavka 1. drugog podstavka Direktive o staništima na način da se tom odredbom nalaže samo jedan „prvi” prijenos podataka ne omogućuje da se u dovoljnoj mjeri osigura ostvarenje ciljeva očuvanja jer se posebna područja očuvanja i stanišni tipovi stalno mijenjaju.

124 Ta institucija dodaje da je u Provedbenoj odluci 2011/484 utvrdila SDF koji je trenutačno na snazi za prijenos podataka o područjima Natura 2000 i da je u uvodnoj izjavi 4. te Provedbene odluke izričito navedena obveza redovitog ažuriranja, pri čemu se navodi da „[s]adržaj standardnog obrasca Natura 2000 treba redovito ažurirati na temelju najboljih raspoloživih informacija za svako područje unutar mreže, kako bi se Komisiji omogućilo da ispuni svoju koordinacijsku ulogu”.

125 Naposljetku, Komisija napominje da većina država članica prepoznaje potrebu za stalnim ažuriranjem SDF-ova i šalje joj podatke koji se ažuriraju na godišnjoj osnovi.

126 Savezna Republika Njemačka zahtijeva da se ovaj prigovor odbije.

127 Ističe da članak 4. stavak 1. drugi podstavak Direktive o staništima sadržava obvezu za države članice da samo jednom dostave detaljne informacije o područjima od značaja za Zajednicu, ali ne i obvezu ažuriranja tih podataka.

128 Osim toga, sustavno tumačenje potkrepljuje to doslovno tumačenje jer se taj članak 4. odnosi na postupak prijave područja i utvrđivanje popisa područja od značaja za Zajednicu, a ne na naknadnu razmjenu informacija s Komisijom, pri čemu je ta razmjena, osim toga, uređena odredbama koje se nalaze u sljedećem odjeljku navedene direktive, naslovljenom „Informacije”, a osobito u njezinu članku 17.

129 Navedena država članica napominje da bi zakonodavac Unije, da je želio nametnuti obvezu redovitog ažuriranja, to izričito predvidio, kao što je to učinio za obvezu iz članka 17. Direktive o staništima da se svakih šest godina sastavlja izvješće o primjeni odredbi donesenih u okviru te direktive.

130 Savezna Republika Njemačka tvrdi da nepostojanje takve obveze ažuriranja podataka također proizlazi iz napomena s objašnjenjem koje se nalaze u Prilogu Provedbenoj odluci 2011/484, s obzirom na to da se njima samo „snažno potiče” države članice da „dovoljno često” i „u svjetlu najboljih dostupnih informacija” ažuriraju dokumentaciju prikupljenu u SDF-ovima, a da ne propisuju redovita potpuna ažuriranja.

– *Ocjena Suda*

131 Iz članka 4. stavka 1. drugog podstavka prve rečenice Direktive o staništima proizlazi da se popis područja u kojem se navode prirodni stanišni tipovi iz Priloga I. i vrste iz Priloga II. koje se nalaze na tim područjima „prosljeđuje Komisiji u roku od tri godine od priopćenja [te] Direktive, zajedno s informacijama o svakom području”.

132 U skladu s tom odredbom, države članice dužne su dostaviti, među ostalim, popis i podatke o zemljopisnim područjima u određenom roku, odnosno u roku od tri godine od priopćenja navedene direktive. Stoga se, kao što to primjećuje Savezna Republika Njemačka, navedeni izrazi jasno odnose na samo jedno priopćavanje informacija.

133 Stoga valja utvrditi da iz teksta članka 4. stavka 1. drugog podstavka Direktive o staništima ne proizlazi obveza na temelju koje su države članice, nakon što su dostavile podatke predviđene tom odredbom, dužne redovito ih ažurirati.

134 Kontekstualna analiza te odredbe ne omogućuje drukčije tumačenje.

135 Naime, s jedne strane, postupak određivanja područja kao „posebnih područja očuvanja”, kako je predviđen u članku 4. Direktive o staništima, sastoji se od raznih faza.

136 Stoga, prije svega, u skladu s člankom 4. stavkom 1. te Direktive, svaka država članica predlaže, među ostalim, popis područja u kojem se navode prirodni stanišni tipovi koji se nalaze na tim područjima te Komisiji dostavlja taj popis kao i različite informacije o tim područjima. Nadalje,

na temelju članka 4. stavka 2. navedene Direktive, Komisija na temelju popisa koje su dostavile države članice donosi popis područja odabranih kao „područja od značaja za Zajednicu”. Naposljetku, prema članku 4. stavku 4. iste Direktive, kad se područje od značaja za Zajednicu usvoji, dotična država članica ga određuje kao „posebno područje očuvanja”.

137 Iz toga slijedi da je članak 4. stavak 1. drugi podstavak Direktive o staništima ograničen na uređenje prve faze postupka koji države članice i Komisija moraju slijediti kako bi posebna područja očuvanja bila pravilno određena.

138 S druge strane, iako je točno, kao što to ističe Komisija, da obveza redovitog ažuriranja podataka proizlazi iz članka 17. te direktive jer se njime državama članicama nalaže da svakih šest godina sastave izvješće u kojem moraju detaljno navesti, među ostalim, mjere poduzete na nacionalnoj razini i utjecaj tih mjera na stanje očuvanosti svakog područja, taj isti članak 17. ne sadržava nikakvo upućivanje na članak 4. Direktive o staništima ni, općenitije, nijedan element u prilog tumačenju stavka 1. drugog podstavka tog članka 4. u smislu da su države članice dužne redovito dostavljati ažurirane podatke o posebnim područjima očuvanja.

139 Što se tiče ciljeva očuvanja iz članaka 2. i 3. Direktive o staništima, valja podsjetiti na to da Komisija, u skladu s člankom 9. te direktive, periodički ocjenjuje koliko Natura 2000 doprinosi postizanju tih ciljeva. U tu svrhu, na temelju članka 4. stavka 1. drugog podstavka navedene Direktive, ta je institucija donijela Provedbenu odluku 2011/484, u čijoj se uvodnoj izjavi 4. navodi da se sadržaj SDF-a Natura 2000 treba redovito ažurirati na temelju najboljih raspoloživih informacija za svako područje unutar mreže.

140 Međutim, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 98. svojeg mišljenja, čak i ako bi se iz članka 9. Direktive o staništima mogla iščitati obveza država članica da redovito ažuriraju podatke o svakom području određenom kao posebno područje očuvanja, takva obveza ne proizlazi iz članka 4. stavka 1. drugog podstavka te direktive.

141 Stoga, tumačenje odredbe s obzirom na njezinu svrhu ne može imati za posljedicu oduzimanje svakog korisnog učinka jasnom i preciznom tekstu te odredbe (vidjeti u tom smislu presude od 22. ožujka 2007., Komisija/Belgija, C-437/04, EU:C:2007:178, t. 56., i od 20. rujna 2022., VD i SR, C-339/20 i C-397/20, EU:C:2022:703, t. 71.).

142 Osim toga, okolnost koju navodi Komisija, prema kojoj većina država članica priznaje potrebu za stalnim ažuriranjem SDF-ova, nije relevantna za tumačenje članka 4. stavka 1. drugog podstavka Direktive o staništima. U tom pogledu, kao što to ističe Savezna Republika Njemačka, dopušteno je smatrati da bi zakonodavac Unije, da je tom odredbom želio propisati obvezu redovitog ažuriranja, to izričito predvidio.

143 Iz toga proizlazi da drugi prigovor valja odbiti.

144 S obzirom na sva prethodna razmatranja, valja utvrditi da je Savezna Republika Njemačka povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. Direktive o staništima time što je opće i strukturno propustila poduzeti odgovarajuće korake za izbjegavanje pogoršanja stanišnih tipova 6510 i 6520 zaštićenih mrežom Natura 2000, navedenih u Prilogu I. toj direktivi, u područjima koja su za njih određena.

145 Tužba se odbija u preostalom dijelu.

Troškovi

146 U skladu s člankom 138. stavkom 3. Poslovnika, ako stranke djelomično uspiju u svojim zahtjevima, svaka stranka snosi svoje troškove. Budući da su i Komisija i Savezna Republika Njemačka djelomično uspjele u svojim zahtjevima, treba odlučiti da svaka od njih snosi vlastite troškove.

Slijedom navedenog, Sud (treće vijeće) proglašava i presuđuje:

1. **Savezna Republika Njemačka povrijedila je obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. Direktive Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore, kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013., time što je opće i strukturno propustila poduzeti odgovarajuće korake za izbjegavanje pogoršanja stanišnih tipova 6510 (nizinske livade košanice) i 6520 (planinske livade košanice) zaštićenih mrežom Natura 2000, navedenih u Prilogu I. Direktivi 92/43, kako je izmijenjena, u područjima koja su za njih određena.**

2. **Tužba se odbija u preostalom dijelu.**

3. **Europskoj komisiji i Saveznoj Republici Njemačkoj nalaže se snošenje vlastitih troškova.**

Potpisi